

FHS Krigsskolen

Bacheloroppgave

Den tyske offensiven i Verdun 1916

– sett i lys av dagens prinsipper for angrepsoperasjoner –

av

Thea Lindset og Amalie Skogmo

Levert som en del av kravet til graden:

**BACHELOR I MILITÆRE STUDIER MED FORDYPNING I LEDELSE OG
LANDMAKT**

Antall ord: 11 555

Innlevert: april 2024

Godkjent for offentlig publisering

Publiseringsavtale

En avtale om elektronisk publisering av bachelor/prosjektoppgave

Kadetten(ene) har opphavsrett til oppgaven, inkludert rettighetene til å publisere den.

Alle oppgaver som oppfyller kravene til publisering vil bli registrert og publisert i Bibsys Brage når kadetten(ene) har godkjent publisering.

Opgaver som er graderte eller begrenset av en inngått avtale vil ikke bli publisert.

Jeg (Vi) gir herved FHS Krigsskolen rett til å gjøre denne oppgaven tilgjengelig elektronisk, gratis og uten kostnader	☒ Ja	☐ Nei
Finnes det en avtale om forsinket eller kun intern publisering? (Utfyllende opplysninger må fylles ut)	☐ Ja	☒ Nei
Hvis ja: kan oppgaven publiseres elektronisk når embargoperioden utløper?	☐ Ja	☐ Nei

Plagiaterklæring

Jeg (Vi) erklærer herved at oppgaven er mitt eget arbeid og med bruk av riktig kildehenvisning.

Jeg (Vi) har ikke nyttet annen hjelp enn det som er beskrevet i oppgaven.

Jeg (Vi) er klar over at brudd på dette vil føre til avvisning av oppgaven.

Dato: 04/04/2024

X Thea Lindset

Thea Lindset
Kadett Signatur

X Amalie Skogmo

Amalie Skogmo
Kadett Signatur

Forord

Denne oppgaven om det tyske angrepet på Verdun i 1916 er en del av bachelorgraden i militære studier med fordypning i ledelse og landmakt. Arbeidet med oppgaven har foregått i perioden januar 2024 til mars 2024. Teamet for oppgaven ble valgt på bakgrunn av vår interesse for krigshistorie og nysgjerrighet omkring hvilke erfaringer fra slaget man kan finne igjen i dagens håndbøker.

Tusen takk til veileder Morten Nordhagen Ottosen for god oppfølging og støtte i utarbeidelsen av prosjektet vårt, og for å ha vært tilgjengelig for spørsmål og sparring. Tusen takk til faginstruktørene ved Krigsskolen, herunder spesielt major Sigbjørn Halsne, oberstløytnant Palle Ydstebø og major Eirik Thobiassen, for å sette av tid til å ta oss imot for å sparre rundt tematikken og hjelpe oss i riktig retning. Dette var helt sentralt for å få gjennomført prosjektet vårt, og bidro til mye nyttig kunnskap som vi tar med oss videre.

Oslo, Krigsskolen, 04-04-2024

Thea Lindset & Amalie Skogmo

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg den tyske offensiven i Verdun, og svarer på følgende problemstilling:

Hva karakteriserte det tyske angrepet i Verdun i 1916, og hvilke erfaringer herfra kan man finne igjen i dagens prinsipper for angrepsstrid?

Bakgrunnen for dette temaet er muligheten til å høste lærdommer fra taktiske beslutninger som ble tatt for over hundre år siden, og se disse i lys av dagens prinsipper for angrep, som blir omtalt i Hærens håndbøker. Vi valgte denne tematikken da den gir mulighet for å se på dagens doktriner og håndbøker med et kritisk blikk, og analysere hva disse prinsippene bygger på. Disse prinsippene er samtidig relevante for oss som fremtidige offiserer, da det er disse vi selv utdannes i, og skal benytte videre i karrieren.

Oppgaven baserer seg hovedsakelig på primær- og sekundærkilder fra militærteoretikere, historikere og forfattere. Teori er blant annet hentet fra pensumlistene til flere emner vi har hatt gjennom studieløpet vårt på Krigsskolen. I tillegg har vi benyttet og studert to sekundærkilder, *Walking Verdun* av Christina Holstein og *The Price of Glory* av Alistar Horne, for beskrivelse av de taktiske begivenhetene. Vi drøfter de taktiske erfaringene fra slaget i Verdun opp mot angrepsprinsippene HOKET, som beskrevet i *Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljon i felt*, gjennom å studere syv ulike deler av operasjoner. På denne måten har vi altså sett på datidens taktikk og drøftet hvilke erfaringer vi kan gjenkjenne fra dagens håndbøker.

Drøftingen viser først og fremst at slaget ved Verdun, med sine kontinuerlige, massive og utmattede angrep og grusomme forhold, er et paradigmeeksempel på slitasjekrigføring med den direkte tilnærmingen som metode. Videre viser drøftingen at noen angrepsprinsipper harmonerer mer med erfaringene, enn andre. Tyske styrker viste flere situasjoner hvor prinsippene handlefrihet, kraftsamling og tempo ble utvist godt. Samtidig som bruken av prinsippene enkelhet og overraskelse i mindre grad er identifisert.

Oppgaven har tatt et steg tilbake i tid, og anbefaler videre å analysere eller undersøke hvordan moderne teknologi og endrede krigføringstaktikker har påvirket anvendelsen av prinsippene.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Mål og problemstilling	1
1.3 Avgrensninger	1
1.4 Om teori og metode	2
1.5 Oppgavens oppbygging	2
2 Teori	3
2.1 Krig og landmaktens grunnlag	3
2.2 Manøverkrigføring og slitasjekrig	3
2.3 Angrepets prinsipper – HOKET	4
3 Metode	7
3.1 Litteraturstudie og kvalitativ sammenlikning	7
3.2 Fremgangsmåte og vurderinger	7
3.3 Kildebruk	8
4 Empiri og drøfting	11
4.1 Starten på den tyske offensiven – 21-22.februar	11
4.1.1 Empiri	11
4.1.2 Drøfting	12
4.2 Tysk angrep mot Fort Douaumont – 25.februar	13
4.2.1 Empiri	13
4.2.2 Drøfting	14
4.3 Tysk TA Mort-Homme og Høyde 304 – mars til mai 1916	15
4.3.1 Empiri	15
4.3.2 Drøfting	17
4.4 Tysk BESETT og TA av Fort Vaux – juni 1916	18

4.4.1 Empiri.....	18
4.4.2 Drøfting	19
4.5 Tysk offensiv mot Thiaumont og Froideterre, del 1 – 23.juni.....	20
4.5.1 Empiri.....	20
4.5.2 Drøfting	21
4.6 Tysk offensiv mot Fleury, del 2 – 23.juni	23
4.6.1 Empiri.....	23
4.6.2 Drøfting	24
4.7 Angrepet mot Fort Souville – juli 1916	25
4.7.1 Empiri.....	25
4.7.2 Drøfting	26
6 Konklusjon.....	29
6.1 Hva karakteriserte slaget ved Verdun i 1916?	29
6.2 Hvilke erfaringer fra slaget kan man finne igjen i dagens prinsipper for angrepsstrid?	30
6.3 Videre forskning.....	31
Litteraturliste.....	32

---

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Temaet for vår bacheloroppgave er en krigshistorisk case sett i lys av dagens prinsipper for landoperasjoner. Vi valgte dette temaet på bakgrunn av muligheten til å høste lærdommer fra taktiske beslutninger som ble tatt for over hundre år siden, og vurdere disse opp mot dagens prinsipper for angrep, som blir omtalt i Hærens håndbøker. I tillegg gir denne tematikken muligheten til å se på dagens doktriner og håndbøker med et kritisk blikk, og analysere hva disse prinsippene bygger på. Som fremtidige offiserer er det nettopp disse prinsippene vi selv utdannes i, og skal benytte i en eventuell krig. Noe som igjen gjør tematikken relevant og viktig for oss.

1.2 Mål og problemstilling

På bakgrunn av overnevnte har vi formulert følgende problemstilling:

Hva karakteriserte det tyske angrepet i Verdun i 1916, og hvilke erfaringer herfra kan man finne igjen i dagens prinsipper for angrepsstrid?

Målet med oppgaven er først å identifisere hva som karakteriserte slaget i Verdun. Videre ønsker vi å se i hvilken grad og hvordan noen av erfaringene fra Verdun harmonerer med dagens angrepsprinsipper, og på det grunnlaget vurdere om det ligger grunn for taktisk lærdom.

1.3 Avgrensninger

I denne oppgaven har vi valgt å ta for oss den tyske offensiven i slaget ved Verdun fra februar til juli 1916. Vi avgrenser oss til å se på tysk side, og kun mens de er i offensiven. Hensikten er å få dypere innsikt i en side av slaget, fremfor å analysere hele slaget overfladisk. Kildetilgangen på den tyske offensiven er også betydelig større enn på den allierte defensiven i samme slag. Dersom noe nevnes utover avgrensningene, er dette fordi vi har sett funnene som relevante og ønsker å inkludere disse.

Oppgaven begrenser seg til det taktiske nivået, og de beslutninger som er tatt på dette nivået. Slaget har naturligvis perspektiver og beslutninger som er tatt på både høyere og lavere nivå, men disse perspektivene har vi utelatt for å holde oppgaven på ett kommandonivå.

1.4 Om teori og metode

Oppgaven er en litteraturstudie, hvor vi benytter kvalitativ metode, og ønsker å gjøre en grundig gjennomgang av allerede eksisterende forskning og litteratur på valgt tematikk. Årsaken til at vi har valgt en litteraturstudie er mye på grunn av kildetilgangen. Siden slaget skjedde for over 100 år siden er det mange historikere som har skrevet om, og analysert slaget. I tidsrommet som er satt av i studiene til å skrive og jobbe med bacheloroppgave, er det verken tid eller ressurser til å benytte primærkilder til å gjøre noe revolusjonerende eller finne noe nytt.

I oppgaven benytter vi oss av flere ulike perspektiver fra ulike militærteoretikere og militære fagmenn for å danne en generell forståelse av de doktrinære prinsippene for angrepsstrid. De valgte historikerne og offiserene er, og har vært, sentrale i utviklingen av det som i dag står i doktriner, håndbøker og reglementer.

Vi vil videre vurdere empiri fra Verdun, og sammenligne dette opp mot dagens moderne taktiske prinsipper. Her vil vi understreke at vi er bevisst viktigheten av at vi sammenlikner prinsippene i lys av erfaringene fra Verdun, og ikke prøver dagens prinsipper på Verdun, slik at oppgaven blir anakronistisk.

1.5 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2, teorigrunnlag, vil vi gå gjennom den teorien vi har lagt til grunn for studien vår. Her vil vi beskrive og definere sentrale begreper slik som operasjonskjernen, operasjonskonsepter, landmakten, manøverkrigføring og slitasje. Videre vil vi beskrive angrepets prinsipper fra «*Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt*», understøttet av andre håndbøker. Videre vil vi i kapittel 3, metode, presentere vår valgte metode og argumentere for de metodiske valgene vi har gjort underveis i studien, samt fremgangsmåten og de vurderingene vi har tatt. Her vil vi også se kritisk på valg av kilder og metode. I kapittel 4 presenterer vi den empiriske beskrivelsen og hendelsesforløpet av slaget i Verdun, samtidig som vi analyserer og drøfter funnene vi har gjort. Kapitlet er altså bygd opp slik at ett underkapittel vil inneholde en empirisk beskrivelse, og deretter drøfting rundt den tidsepoken av slaget som er beskrevet. Målet her er å knytte empirien opp mot teorien. Avslutningsvis vil vi i kapittel 6 oppsummere funnene våre sett opp mot problemstillingen, samt presentere forslag for videre forskning.

---

2 Teori

Målet med dette kapitlet er å etablere et teoretisk grunnlag for resten av oppgaven. Vi ønsker å gi en forståelse av det teoretiske rammeverket som vil danne basis for analysene og drøftingen vi har gjort av krigshistorien. For å kunne forstå og benytte dagens doktriner og håndbøker, er det nemlig helt nødvendig å se på hvor de har hentet sin teori fra, og videre hvordan de har tolket denne teorien. Hvilken teori er det som er lagt til grunn når doktrinene og håndbøkene våre i dag forteller oss hvordan vi bør krige? Kapitlet vil innledningsvis ta for seg krig og landmakten som fenomen. Videre vil manøverkrigføring og slitasjekrig som begrep bli redegjort for, før angrepenes prinsipper og analysemodellen til slutt vil bli presentert.

2.1 Krig og landmaktens grunnlag

Når man snakker om krig som fenomen, kommer man ikke unna å se på hva den store, prøyssiske militærteoretikeren, Carl von Clausewitz, skrev i hans bok, *Vom Kriege* fra 1832. Han konkluderer innledningsvis med at krig i bunn og grunn er en tvekamp som handler om å påføre fienden vår vilje. Krigen er altså av natur en voldelig interaksjon mellom mennesker (Clausewitz, 1908, s.75). Dette utdyper han i hans fremstilling av «krigens konstanter», som blant annet innebærer den såkalte «Treenigheten». Den understreker at krigen er et resultat av I. sannsynlighetens og tilfeldighetens spill, II. et underordnet politisk verktøy, og III. den grunnleggende, voldelige karakteren: hat og fiendskap (Clausewitz, 1908, s.89).

Clausewitz mente ut fra dette at den sentrale faktoren *friksjon* er noe man ikke kan fjerne fra krigen. Dette gjør selv det enkleste vanskelig, og som stridende er man avhengig av å ha en vilje og evne til å overvinne friksjonen (Høiback, 2012, s.97). I tillegg til flaks, uflaks, fienden, vær og vind, må man aldri glemme den menneskelige dimensjonen av krigen. De psykologiske faktorene som motivasjon og moral vil uten tvil påvirke prestasjonen til soldater, og kan gjennomsyre konfliktens virkelighet (Tuck, 2022, s.27).

2.2 Manøverkrigføring og slitasjekrig

Landmakten har eksistert siden tidenes morgen, og landkrigens karakter preges av usikkerhet, kaos, vold, menneskelig stress og friksjon; nettopp det Clausewitz stadfestet som grunnsteinene i krigføring. Overordnet er hensikten med landstyrker å slå fienden, ta tilbake og/eller kontrollere territorium, eller ta og beskytte personell (Gran, 2012, s.121). Vår doktrine for

---

landoperasjoner, FDLO, baserer seg på et manøverorientert utgangspunkt. Denne tankegangen bunner videre ut i det generalmajor, J.F.C. Fuller, beskriver som forholdet mellom de grunnleggende aktivitetene: ramme, skjerm og manøvrere, som utgjør den såkalte operasjonskjernen (Fuller, 1993, s.81). Disse har igjen blitt utviklet til tre ulike operasjonskonsept: manøver-, utvekslings-, og posisjonskonseptet. Her er grunntanken at man optimalt skal kunne utnytte to av operasjonsfaktorene (aktivitetene) godt nok til å implisitt også oppnå den siste aktiviteten (Leonhard, 1994, s.23).

Militærteorien skiller videre mellom to tilnærminger: indirekte og direkte tilnærming. Vår manøverorienterte doktrine retter seg mot den indirekte tilnærmingen, som søker å påvirke den menneskelige dimensjonen av krigen, og motstanderens vilje til å kjempe. Gjennom å endre forutsetninger eller betingelser for fienden, vil viljen optimalt påvirkes i så stor grad at evnen til slutt påvirkes og brytes ned (Forsvarsstaben, 2004, s.23). På den andre siden vil en direkte tilnærming søke å påvirke motstanderens evne, gjennom en direkte, fysisk påvirkning av hans tyngdepunkt og sterke sider (Forsvarsstaben, 2004, s.98).

Konseptet om manøverkrigføring står altså tydelig når man snakker om den indirekte tilnærmingen. Slik som William Lind i sin «*Maneuver Warfare Handbook*» skildrer manøverkrigføring, så handler det om å alltid holde et raskere tempo enn fienden og skape en overveldende nederlagsfølelse for han. Man søker også å unngå fienden sine styrker, samtidig som du angriper han med dine egne styrker (Lind, 1985, s.18). Motpolen til denne typen krigføring kalles slitaskrig, eller utmattelseskrig (attrition). Denne type krig assosieres gjerne mer statisk enn manøverkrigføring, og går i praksis ut på å gradvis og systematisk slite ut fiendtlige styrkers kapasitet, og fokuserer på den direkte tilnærmingen hvor fiendens evne søkes å påvirkes (Tuck, 2022, s.34). Selv om skillet i praksis ikke nødvendigvis er så stort, er det avgjørende med en slik oppdeling for å kunne forstå moderne landkrig (Gran, 2012, s.148).

2.3 Angrepets prinsipper – HOKET

Forsvarets Doktrine for Landoperasjoner (FDLO) understreker premisset om at friksjon, usikkerhet og den menneskelige interaksjonen i krig gjør selv det enkleste vanskelig. Dette medfører at risikoen i krig blir stor, og man aldri kan forutse utfallet. Doktrinen har derfor utviklet prinsipper for anvendelse av landmakt, som skal være veiledende i kampen mot å motvirke at disse faktorene blir negativt avgjørende for utfallet. Disse er enkelthet, offensiv opptreden, handlefrihet, kraftsamling, tempo og sikkerhet (Forsvarsstaben, 2004, s.47-55).

Videre ut ifra disse prinsippene, har Hæren utviklet flere håndbøker som retter seg spesielt mot ulike troppesammensetninger, operasjonsformer og nivåer. «*Håndbok for fottroppen i felt*» fra 2010 er en av disse, og tar blant annet for seg fottroppens operasjonsformer, oppdrag, og stridsdriller, herunder nærmere om både offensive og defensive operasjoner. Håndboken beskriver offensive operasjoner primært som angrepsrettet, og skilles i ulike metoder for angrep (Hæren, 2011, s.11). «*Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt*» utdyper videre om karakteristikken/prinsippene for offensive operasjoner. Disse kjennetegnes gjerne av huskeordet *HOKET*, og er handlefrihet, overraskelse, kraftsamling, enkelthet, og tempo (Hæren, 2022, s.5).

Av første bokstav i huskeordet finner vi *Handlefrihet*. Dette prinsippet omfatter å beholde nok fleksibilitet for å kunne skape og utnytte muligheter, og opprettholde manøverfrihet. Eksempelvis bruk av reserve, kontinuerlig stridsledelse, mental omstillingsevne, forsøke å finne fiendens svakheter, og kontinuerlig tenke på alternative handlemåter (Hæren, 2022, s.5). Neste prinsipp, *Overraskelse*, handler om å angripe på uventet sted, i uventet retning, med uventet styrke eller på uventet tidspunkt for å sette ut motstanderen og gjøre slik at han havner bakpå (Hæren, 2022, s.5).

Kraftsamling innebærer å samle ressurser og effekt i tid og rom, slik at man oppnår overlegenhet. Dette kan enten gjøres ved at flere aktiviteter skjer i operasjonsområdet samtidig (distribuert samtidighet), eller ved at man må avgrense nærmere i rom (sekvensiell konsentrasjon) (Forsvarsstaben, 2004, s.51). Prinsippet om *Enkelthet* handler, som navnet tilsier, om å legge planer og ordrer enkle nok slik at de kan justeres, formidles og forstås. Samtidig ønsker man å opprettholde kompleksitet og overraskelse i aktiviteten man gjennomfører (Hæren, 2022, s.6).

Siste prinsipp i huskeordet, *Tempo*, beskrives av FDLO som «(..) evne til å holde en relativt høyere hastighet i forhold til motstanderen i både beslutningsløyfen og under gjennomføringen av operasjonen» (Forsvarsstaben, 2004, s.53). Her snakker doktrinen både om høyt planleggings- og gjennomføringstempo, som begge to vil bidra til å gi et godt situasjonsbilde, ta raske beslutninger, og hele tiden ligge i forkant av fienden; nettopp det manøverkrigføring ifølge William Lind handler om (Forsvarsstaben, 2004, s.53). «*Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt*» forsterker at styrker manøvrerer hurtig for å utnytte eventuelle fiendtlige svakheter. Den forklarer at hurtighet kan oppnås ved å benytte standard formasjoner og driller, intensjonsstyre oppdraget, opprettholde kraften (momentum) i angrepet slik at fienden ikke får organisert motangrep, etterforsyne raskt, legge vekt på at

---

oppklaring hele tiden skal ligge langt fremme i striden, og ved at man er villig til å ta sjanser for å kunne vinne (Hæren, 2022, s.6).

I dette kapitlet har vi nå presentert militærteoretikernes forsøk på å definere krig, samt tatt for oss landmakten, manøverkrigføring og slitasjekrig. Avslutningsvis har vi tatt for oss angrepets prinsipper, som vi videre vil benytte som analyseverktøy når vi nå skal forsøke å operasjonalisere og konkretisere denne modellen opp mot slaget ved Verdun.

---

3 Metode

Målet med dette kapitlet er å gi en innsikt i hvordan vi har gått frem metodisk for å samle, analysere og tolke informasjon i denne oppgaven. Dette i den hensikt å vise vår kritiske sans når vi tar i bruk og kvalitetssikrer kilder, informasjon og empiri, og videre for å sikre validitet og relabilitet. Først vil kapitlet definere litteraturstudie og kvalitativ sammenlikning som metode. Deretter vil fremgangsmåten og vurderingene våre bli presentert, før vi avslutningsvis ser kritisk på bruken vår av metode og kilder.

3.1 Litteraturstudie og kvalitativ sammenlikning

Oppgaven er både teoretisk og historisk orientert, og det har dermed vært naturlig å benytte metoden *litteraturstudie* når vi har skrevet vår oppgave. Dette defineres av Magnus & Bakketeig som «(..) *en oppgave som systematiserer kunnskap fra skriftlige kilder*» (Magnus & Bakketeig, 2000, s.37). Videre har vi formulert vår problemstilling som en beskrivende problemstilling. I en slik problemstilling har man som formål å gi en beskrivelse av et fenomen, eller undersøke og beskrive hvordan noe ser ut i en gitt situasjon (IPT, 2020, kap.4.2).

En kvalitativ orientert studie passer gjerne til en slik problemstilling, for her søker man å finne ut om noe fantes, hva noe er og hva det betydde (Kjeldstadli, 2022, s.183). I den kvalitative metoden ønsker man gjerne å analysere kilder for å forstå dynamikken i et tema, og kartlegge et hendelsesforløp. Gjenbruk av eksisterende data som metode har blitt en viktig framgangsmåte for å skape kunnskap (Skilbrei, 2023, s.76). I denne oppgaven vil vi ikke direkte gjenbruke tidligere studier, men vi vil sette sammen og re-analysere tidligere stoff, og sitater som omhandler tematikken vi tar for oss. Dette i den hensikt å lage en oversikt over kjent kunnskap om et fenomen (Skilbrei, 2023, s.77).

3.2 Fremgangsmåte og vurderinger

En viktig forutsetning for å finne hvilket tema oppgaven skulle omhandle, var å lande på noe begge to er oppriktig interessert i. Valget falt dermed på noe krigshistorisk. Vi ville videre basere problemstillingen på et slag og en epoke som vi tidligere har hatt om i studieløpet vårt. Dette ville hjelpe oss i veien mot å finne gode kilder, da vi kunne plukke ut mye av litteraturen vår fra allerede kjent pensum. Vi har hovedsakelig sett tilbake på emnene MILM1101 «Offiseren, samfunnet og krigen», MILM1201 «Landmaktens Grunnlag», og OPS2202

«Taktisk Samvirke», og hentet mesteparten av litteraturen fra forelesninger og pensumlister fra disse emnene. Mer om kildene våre blir presentert senere i dette kapitlet.

I.verdenskrig og slaget ved Verdun er et tema som er skrevet svært mye om gjennom tiårene etter krigens slutt. Det er derfor viktig for oss å presisere at hensikten med denne besvarelsen ikke har vært å kvalitetssikre Verdun ut fra HOKET, eller prøve dagens prinsipper på Verdun. Håndbøkene slik de er formulert i dag fantes ikke på tiden slaget fant sted, og det er dermed avgjørende at vi forstår slaget og tidsepoken på egne premisser, og søker å se hvordan empirien står i forhold til teorien. Dette gjør at vi unngår at besvarelsen blir anakronistisk. Vi ønsket altså å undersøke og analysere historiske hendelser og utviklinger, og utforske og forstå disse kontekstene for å kunne trekke konklusjoner og gi innsikt i hva som skjedde og hvilken betydning det hadde for senere utvikling av teori og prinsipper. Altså se empirien i forhold til teorien. Målsetningen vår har dermed vært å se moderne prinsipper i lys av erfaringene fra Verdun. Hva av det som skjedde på bakken i Verdun kan vi finne igjen i angrepsprinsippene?

Dette ønsket vi å gjøre ved å systematisk ta for oss hvert prinsipp slik de er beskrevet i «*Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt*», og se på om dette ble gjennomført, benyttet eller tenkt på i løpet av slaget av Verdun, eller ikke. Framgangsmåten vår ble til slutt å slå sammen empirien og drøftingen/analysen til ett kapittel. Vi ønsket altså å vurdere i hvilken grad HOKET er forenelig eller passer med erfaringene fra Verdun, ved å jobbe oss gjennom slaget i tidsperioden februar til juli 1916 og drøfte dette underveis.

3.3 Kildebruk

Innenfor kvalitetssikring av kvalitativ forskning og metode, nevnes kriterier som pålitelighet (relabilitet), gyldighet (validitet), generaliserbarhet, troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Tjora, 2023, s.258). Som nevnt ovenfor, er flestepartene av kildene vi har benyttet i teori-kapitlet, hentet fra pensumlister fra tidligere emner. Dette i seg selv styrker kildenes troverdighet, da de ved å stå på disse utvalgte listene, allerede er undersøkt, lest og godkjent av kompetente fagfolk og lærere ved Krigsskolen. Ved å benytte oss av bøker skrevet av militærteoretikere, historikere og offiserer, har vi både vurdert og basert oss hovedsakelig på primærkilder, men også sekundærkilder. Ved bruk av disse sekundærkildene har det vært avgjørende at vi har tatt en vurdering på troverdigheten til forfatterne av kildene.

Det finnes nemlig utallige kilder som beskriver hendelsesforløpet av slaget ved Verdun. Etter anbefaling fra veileder Morten Nordhagen Ottosen undersøkte vi om bøkene *The Price of Glory*

---

av Alistair Horne og *Walking Verdun* av Christina Holstein kunne være relevante for vår oppgave. Etter raskt å ha lest gjennom bøkene helt overordnet kunne vi konkludere med at disse bøkene ville være egnet for problemstillingen vår. Bøkene beskriver hendelsesforløpet i Verdun i kronologisk rekkefølge, og skildrer det taktiske bildet i store trekk.

Alistair Horne var en britisk journalist og historiker, og fokuserte særlig på historien til det moderne Frankrike. Christina Holstein er en historiker og forfatter, og har gitt ut flere bøker om slaget ved Verdun. Som forfattere prøver disse å fortelle hva som skjedde i Verdun, realhistorien til slaget. For vår analyse er en beskrivelse av begivenhetene ved Verdun anvendbart for undersøkelsen vår, da oppgaven ser etter de taktiske begivenhetene. Her er det viktig å nevne at vi er bevisste at ingen av dem er faghistorikere, men vi anser dem likevel som troverdige og valide fordi undersøkelsene deres er grundige og bygger på primærkildemateriale.

En fallgrube her er at ulike historikere og teoretikere er preget av sine bias, som igjen kan prege tolkningen deres av det originale stoffet. I tillegg finnes det andre metodiske og etiske problemer knyttet til det å analysere andres empiriske studier på nytt. Dette kan blant annet være at de opprinnelige dataene har blitt generert, utvalget av materialet har blitt endret på, og detaljer kan ha blitt utelatt, som et resultat av at en re-analyse av en gitt hendelse eller et gitt fenomen kan ha fokusert på noe annet enn det den opprinnelige studien gjorde (Skilbrei, 2023, s.77).

I tillegg er det viktig for oss å være bevisst forholdet mellom teori og historisk empiri. Kjeldstadli presiserer at historiske teorier ikke kan avledes av kildene, og at det er fire argumenter som må tas i grunn når man gransker kilder og ser empiri i forhold til teori. Dette er blant annet at man er nødt til å velge, og dermed utelate noen kilder til teori. Og hvilken teori en velger, avhenger av hvilket perspektiv man inntar i forkant av forskningen (Kjeldstadli, 2022, s.134 & 135). I vårt tilfelle kan vi altså være så sterkt preget av fagpersonene her på skolen, emnene vi har hatt og pensumlistene der, at vi rett og slett har hatt dette som en «hvilepute» og dermed hatt for snever horisont i vår søken etter teori. Teorien kan dermed ha blitt det Kjeldstadli beskriver som «et bur», hvor vi da har blitt så sterkt opptatt av teorien vi har valgt, slik at den har styrt tenkningen vår i den grad at vi leter etter eksempler som bekrefter at teorien er riktig (Kjeldstadli, 2022, s.138).

En annen kritikk av valg av litteratur, er at vi har basert vårt analyseverktøy på «*Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt*», selv om vi nesten utelukkende har analysert infanteri-styrker og deres manøver i Verdun. En kan da spørre seg selv om denne kilden i det hele tatt er overførbar og relevant for vår problemstilling. Vi mener ja, av den grunn

---

at selv om håndboken i noen deler retter seg spesifikt mot mekanisert infanteri-avdelinger og pansret avdelinger, er teorien de tar for seg om angrep og offensive operasjoner generell nok til å kunne brukes i analyse av Verdun. Deres fremstilling av HOKET er forenelig med andre håndbøker, og teorien om angrep kan også forsterkes av amerikanske doktriner og deres teori rundt karakteristikken av angrep.

I dette kapitlet har vi presentert litteraturstudie og kvalitativ forskning som vår valgte metode i besvarelsen. Vi har tatt for oss fremgangsmåten og de vurderingene vi har gjort når vi har formulert problemstillingen vår, og funnet litteratur til oppgaven. Avslutningsvis har vi sett på metoden og kildene med et kritisk øye.

---

4 Empiri og drøfting

Målet med dette kapitlet er å redegjøre for det historiske hendelsesforløpet for slaget i Verdun, og drøfte dette opp mot angrepsprinsippene fra håndbøkene. Vi ønsker først å skape en forståelse for hva som skjedde under den tyske offensiven, for deretter å analysere dette opp mot analyseverktøyet vårt, HOKET. Hendelsesforløpet vil danne rammene for videre drøfting av krigshistorien. Kapitlet vil redegjøre for slaget i syv oppdelte hendelser, som utgjør delkapitler i oppgaven. Hendelsene kommer i kronologisk rekkefølge, fra tyskerne startet offensiven i februar og frem til de ble tvunget i defensiven i juli. Hvert delkapittel vil først presentere hendelsesforløpet, for deretter å drøfte dette opp mot angrepsprinsippene.

4.1 Starten på den tyske offensiven – 21-22.februar

4.1.1 Empiri

Den tyske offensiven startet omtrent 12km nord for Verdun. Der sto de franske styrkene sterkt, og området ble vurdert som strategisk gunstig. Høydedraget der de franske styrkene var etablert, hadde godt innsyn over, og kontrollerte to store veiakser som strakte seg mellom den tyske linjen og inngangen til Verdun (Holstein, 2009, s. 36). Angrepet var planlagt å skulle gå over to dager. Den første dagen skulle de franske stillingene forbejempes med tungt artilleri, før mindre infanteri- og patruljeeenheter skulle ta de fremskutte franske stillingene og finne forsvarrets svake punkter (Holstein, 2009, s. 36).

Infanteriet opplevde stor fremgang og ønsket å utnytte dette, og det faktum at franskmennene ikke var forberedt, ved å iverksette hovedangrepet tidligere. Anbefalingen måtte først godkjennes av høyere før det kunne iverksettes. Innen dette var kommet gjennom var det blitt mørkt, og angrepet ble gjennomført som planlagt (Horne, 1993, s. 82). Etter den første dagen hadde tyskerne oppnådd mindre enn ønskelig, da de hadde møtt på større motstand og gått på flere tap enn planlagt. Årsaken til dette var at franskmennene lett kunne gå i dekning under krumbanebeskytningen, og dukke opp igjen når det opphørte (Horne, 1993, s. 82).

På dag to ble hovedangrepet iverksatt. Før infanteriet startet fremrykningen, skulle stridsfeltet forbejempes med artilleri. Denne gangen ble artilleriet brukt mot den franske frontlinjen. Hensikten var å gjøre infanteriet i skyttergravene sjanseløse, og gjøre det umulig å gjennomføre et organisert motangrep. Artilleriet hadde stor effekt, og når ilden opphørte ble manøveren iverksatt. Infanteriet var understøttet av ingeniører, maskingevær, håndgranater og

---

flammekastere. De fant raskt svakhetene og hullene i det franske forsvaret, og fikk tvunget dem bakover. Tyskerne tok det dominerende høydedraget effektivt, og tyske soldater ble flyttet fremover etter hvert som lende ble tatt (Horne, 1993, ss. 84-88). De franske styrkene gikk på store tap og ble tvunget til å gjennomføre tilbaketrekning, men ble i stor grad skutt opp på vei bakover (Holstein, 2009, s. 81). De tyske styrkene sto nå etablert med styrker langs hele det dominerende lendet, og var klare for å fortsette offensiven mot Verdun.

4.1.2 Drøfting

De ulike håndbøkene for fottroppen, stormtroppen og infanteribataljonen i felt snakker alle om de spesifikke prinsippene for offensiv strid. Moderne teknologi utfordrer disse prinsippene, men de kan likevel anvendes. Som nevnt vil oppgaven søke å se slaget i Verdun i lys av angrepsprinsippene, og identifisere hvor de løste taktiske utfordringer ved hjelp av de prinsippene vi selv ville benyttet om vi sto overfor lignende situasjoner selv.

Den tyske offensiven skulle opprinnelig begynne 12.februar, men på grunn av utfordrende vær ble starten forskjøvet med en uke. En forsinket start skapte mulighetsrom for den franske styrken, og den tyske troppen kunne ikke utnytte overraskelsesmomentet (Holstein, 2009, s. 36). Prinsippet om overraskelse handler om å sette motstanderen ut av spill og gjøre det slik at han havner bakpå ved å angripe fra uventet sted, retning eller tid (Hæren, 2022, s.5). Når tyskerne ikke fikk startet som planlagt ble operasjonen røpet syv dager før den faktisk ble iverksatt, og den franske troppen hadde tid til å forberede seg på det som kom.

Det tyske angrepet søkte å utnytte effektene av krumbanene for å mykne opp målet før de angrep forsvaret med en sterk front. Gjennom å teppebombe de franske soldatene for å gjøre de sjanseløse i sine stillinger, og ved deretter å rykke frem med alt infanteri mot en posisjon, kraftsamlet den tyske enheten sine ressurser mot forsvarslinjen (Horne, 1993, s. 82). Som det står i FDLO innebærer kraftsamling å samle ressurser og effekter i tid og rom, for å oppnå overlegenhet overfor fienden. Tyskerne gjorde dette sekvensielt, ved først å konsentrere artilleriet i et avgrenset tidsrom og deretter angripe med en stor styrke infanterister (Forsvarsstaben, 2004, s.51). Ved hjelp av kraftsamlingen opplevde det tyske infanteriet stor fremgang den første dagen.

Denne fremgangen ønsket tyskerne å utnytte. De ønsket å utnytte momentum i angrepet og opprettholde effektene som påvirket fienden, og fra *Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonne i felt*, er dette det som defineres som prinsippet tempo (Hæren, 2022, s.6).

I de første dagene i offensiven mot Verdun, ønsket tyskerne å utnytte deres egen fremgang i operasjonen og at franskmennene var uforberedte (Horne, 1993, s. 82). Dette kan både knyttes opp mot prinsippet overraskelse, men også opp mot tempo.

Senere i løpet av de første dagene startet hovedangrepet til den tyske offensiven, igjen ved krumbane som forbekjemping før manøveren ble iverksatt. Tyske styrker tok raskt dominerende lende og fikk etablert seg i enkle forsvarsstillinger (Horne, 1993, ss. 84-88). Av natur er militære operasjoner komplekse, men under denne offensiven klarte tyskerne å holde taktikken enkel med en gjennomførbar plan.

4.2 Tysk angrep mot Fort Douaumont – 25.februar

4.2.1 Empiri

Den tyske offensiven hadde rask fremgang med artilleriet og infanteriet, og den 24.februar var den tyske manøveren kun kilometere unna Fort Douaumont. Den franske festingen Fort Douaumont ble i forkant av krigen ansett som en av hjørnesteinene i det franske forsvarssystemet (Horne, 1993, s. 106). Den tyske ledelsen fryktet at Fort Douaumont var ugjennomtrengelig, og at dette angrepet kom til å koste dem dyrt (Holstein, 2009, ss. 34-35).

Den 24.februar sto tyskerne på linje, litt over 2km fra Fort Douaumont. De benyttet seg igjen av de tunge skytsene, og forsøkte å myke opp festningen i forkant av hovedangrepet. På morgenen 25.februar når artilleriilden opphørte, tok tyskerne seg fremover. Angrepet var planlagt å skulle gå frem på to fronter som gjensidig støttet hverandre, med en bataljon i reserve. Kommunikasjonsproblemer og uoppmerksomhet blant den manøvrerende enheten gjorde det slik at de tok seg frem uten støtte (Holstein, 2009, s. 35).

Infanteriet, understøttet av ingeniører, tok seg tilnærmet uhindret fremover og ble overrasket over egen fremdrift. Den lille enheten hadde fått etterretning fra krigsfanger om at fortet hadde et svakt forsvar, og besluttet selv at å utnytte denne muligheten var mindre risikofullt enn å bli værende i påvente av å koordinere samtidighet i angrepet (Holstein, 2009, s. 35). Tyskerne hadde stor fremgang på høyre flanke, og tok seg enkelt inn i festingen. Årsaken til dette var at de franske styrkene inne i festningen hadde en oppfatning av at andre styrker i forsvaret rundt hadde kontroll på festningen. Som et resultat av fransk misforståelse ble derfor målet tatt på kort tid, og omtrent 200 krigsfanger tatt til fange (Horne, 1993, s. 109).

Den venstre flanken, ledet av ingeniørsjefen, skulle understøtte den første bølgen av stormere og fjerne alle hindringer på veien inn til festningen. Deres største hindring var likevel ikke

---

vollgraven eller piggrådene, men eget artilleri som fortsatte å skyte i troen om at de hadde stanset manøveren 800m fra festningen for å koordinere gjennombrytningen. Signalpistol ble forsøkt brukt for å signalisere egen posisjon, for å få stanset artilleriilden. Tett snøvær og dårlig kommunikasjonsmidler hindret dette, men ga samtidig godt skjul for fremføringen av de tyske styrkene. For å opprettholde momentet i angrepet fortsatte manøveren, til tross for at artillerigranatene fortsatt regnet ned (Horne, 1993, s. 112). De tyske soldatene tok seg relativt upåvirket inn i festningen, og fikk kontroll på de få franske soldatene som var der inne (Horne, 1993, s. 116).

Fort Douaumont var nå tatt av tyskerne, og Frankrike hadde mistet sin sterkeste og mest moderne forsvarsstilling (Horne, 1993, s. 124). Denne festningen påvirket resten av slaget, da dens posisjon var helt avgjørende for den tyske offensiven mot Verdun (Holstein, 2009, s. 39).

4.2.2 Drøfting

Noen dager etter den tyske offensiven startet ble planene for å ta Fort Douaumont lagt. Denne offensiven startet 25.februar, med samme taktikk som noen dager tidligere. Angrepet skulle gå på to fronter samtidig med gjensidig støtte, og med en bataljon i reserve (Holstein, 2009, s. 35). Denne handlingsmåten benytter seg av både prinsippet kraftsamling og handlefrihet. Sjefen må alltid kunne omdisponere styrkene sine, og utnytte støtten fra ulike underavdelinger for hurtig å møte uforutsette trusler (Hæren, 2022, s.5). Ved å ha en styrke i reserve oppnår du handlefrihet, og har muligheten til å utnytte gap som oppdages i fiendens forsvarslinjer.

Videre ved å ha to fronter som gjensidig støtter hverandres fremrykning mot fiendens svake punkter i forsvarslinjen oppnår man, som nevnt, kraftsamling. Disponible ressurser, som krumbane og større enheter infanteri, samles i tid og rom, og lokal overlegenhet overfor fienden oppnås (Hæren, 2022, s.5). Det avhenger av flere faktorer for at det skal gå i orden, som forflytning, fleksibilitet og kommunikasjon. I det tyske angrepet mot Fort Douaumont gikk ikke ting som planlagt, både fra fransk og tysk side, og man kan vurdere suksessen som et resultat av flaks heller enn taktisk kløkt og god bruk av prinsippene. Årsaken til dette er for det første at franskmennene hadde store misforståelser innad i eget forsvar som førte til tynt dybdeforsvar uten redundans, som var enkelt for tyskerne å forsere. For det andre hadde tyskerne kommunikasjonsproblemer og uoppmerksomhet i synkroniseringen av egen manøveren som gjorde at de tok seg frem uten gjensidig støtte (Holstein, 2009, s. 35). At de ikke gikk på større tap i fremrykningen mot fortet, er utrolig.

Manøveren for angrepet var godt planlagt på forhånd, men var avhengig av måloppnåelse ved ulike begivenheter og at kommunikasjon mellom flere enheter gikk i orden for suksess. Noe som strider mot prinsippet om enkelhet. Enkelhet innebærer at angrepet ikke baserer seg på et planlagt hendelsesforløp som er avhengig av flere forutsetninger. I tillegg bør planen for gjennomføringen være enkel å justere, planen varer tross alt bare til første kontakt (Hæren, 2022, s.6). Offensiven mot Fort Douaumont møtte på mye friksjon, i form av dårlige kommunikasjonsmidler som gjorde koordinering av artilleriet vanskelig og tett snøvær som gjorde det utfordrende å lokalisere egne styrkers posisjon. Dette er friksjon som gjør selv det enkleste vanskelig, og det Clausewitz mener skiller krig på papiret fra krig i virkeligheten (Høiback, 2012, s.97). For de stridende koster det å ha viljen til å overvinne denne form for friksjon.

Ved Fort Douaumont var tyskerne villig til å ta stor risiko. Selv med all friksjon de ikke kunne gjøre noe med, opprettholdt de tempo i manøveren til tross for at egen krumbane fortsatt regnet ned rundt dem. Denne risikovilligheten bidro til tempo i offensiven (Horne, 1993, s. 112). *«Hurtighet i utførelsen er svært viktig for å forhindre at fienden får tid til å omgruppere eller endre kraftsamling ...»* (Hæren, 2022, s.6). I dette tilfellet hadde den tyske manøveren kommet seg lengre enn planlagt, da manøveren gikk raskere enn forventet. Manglende kommunikasjonsmidler gjorde at de ikke fikk informert høyere eller naboavdelinger om dette. Risikoen for å gå på tap i deres nåværende posisjon ble vurdert som større enn om manøveren fortsatte selvstendig med egne skyts fortsatt aktive (Holstein, 2009, s. 33-35). I dette tilfellet ble sikkerhet for egne styrker og presis anvendelse av egne ressurser vurdert opp mot opprettholdelse av tempo i egen manøver. For tyskerne i dette eksempelet var det å handle raskt og beslutsomt, og villigheten til å ta sjanser det som skulle til for å vinne (Forsvarsstaben, 2004, s. 53). For ved å opprettholde momentum i angrepet klarte fienden aldri å få organisert noen effektive mottiltak mot den tyske manøveren.

4.3 Tysk TA Mort-Homme og Høyde 304 – mars til mai 1916

4.3.1 Empiri

Opprinnelig plan for å ta Verdun inkluderte ikke et angrep mot vestbredden av elven Meuse. Etter store tap fra flanken i vest, ble et premiss for videre angrep, at vestbredden måtte tas først (Horne, 1993, ss. 153-154). Dette for å hindre at det franske artilleriet i vest, skulle påvirke den tyske fremrykningen i øst (Holstein, 2009, s. 52).

Vestbredden var dominert av tre høyderygger, hvorav to av disse var forsterkede fortifikasjoner. Målet for den tyske offensiven i vest ble høyden Le Mort-Homme. Denne høyden besto av to mindre høyder, høyde 265 og høyde 295 (Holstein, 2009, s. 52). Høyderyggen var et strategisk godt mål. Den hadde godt observasjons- og skuddfelt i alle retninger, og var dominerende overfor det franske artilleriet og neste høyderygg på veien mot Verdun (Horne, 1993, s. 156).

Planen for det nye angrepet i vest var todelt. En styrke i sør, som skulle gjøre fremstøt over bekken Forges Brook. Mens en annen styrke skulle bryte over elven Meuse og angripe fra øst. Målet var å presse de franske soldatene ned fra høyden Goose Hill, og deretter rydde skogen i tilknytning til høyden, for å muliggjøre TA av høyden Mort-Homme uten å være utsatt for en flankering i vest. Denne planen inkluderte, på grunn av manglende ressurser, ingen tiltak mot flankering fra øst, fra Hill 304 (Holstein, 2009, ss. 52-53).

Den 5.mars bombarderte de tyske kanonene de franske stillingene på vestbredden, med mål om å gjøre mest mulig ødeleggelse på skyttergravene, artilleriet og hindringer tilknyttet høydedragene. Når artilleriilden opphørte rykket de tyske styrkene frem, og Goose Hill ble raskt tatt. Tyskerne møtte noe motstand i skogen, men den 10.mars var første mål tatt og premissene for andre halvdel av angrepet var oppnådd (Holstein, 2009, s. 53).

Fire dager senere ble hovedangrepet mot høyden Mort-Homme iverksatt. Tyskerne tok seg hurtig frem til høyde 265. Mellom høyde 265 og franskmennene på høyde 295 lå 800m med åpent lende, hvor det franske artilleriet hadde fullt innsyn. Der ble det de neste dagene brukt mye ressurser, i form av kraftig artilleriild og sekvensielle fremrykninger fra infanteriet (Holstein, 2009, s. 58). Soldatene slåss, sov og døde i nedslagshullene fra artilleriet, mens de forsøkte å forsvare de svake posisjonene sine (Horne, 1993, s. 161). Som et resultat av kaoset ble det store kommunikasjons- og logistikutfordringer, og de tyske styrkene ble kraftig redusert (Holstein, 2009, s. 58).

Hovedangrepet mot høyden Mort-Homme ble beskyttet fra flanken, og det ble besluttet at Høyde 304 måtte tas først. Reserven ble brukt for å ta skogspartiet vest av høyden, for deretter å rydde tre franskokkuperte landsbyer, som utgjorde en del av den franske forsvarslinjen (Holstein, 2009, s. 58). Angrepet mot Høyde 304 pågikk fra 20.mars til 20.mai. Begge sidene benyttet tungt artilleri for å ta ut motstanderens infanteri, for deretter å flytte infanteriet frem, skyttergravs linje for skyttergravs linje. Både Frankrike og Tyskland tok store tap (Horne, 1993, s. 165).

Siste del av angrepet mot Høyde 304 ble gjort samtidig som høyden Mort-Homme, med angrep på to fronter samtidig (Horne, 1993, s. 165). På Høyde 304 skiftet initiativet hyppig fra tysk til fransk side, på grunn av utfordrende værforhold. Kampene på høyden ble først avgjort når den tyske hæren stilte seg opp med 500 kanoner rettet mot den franske forsvarslinjen, med mål om å få tatt høyden (Holstein, 2009, s. 61). Tyskerne fikk etter flere tøffe dager med kamp kontroll på høyden. Fokuset kunne rettes for fullt mot høyden Mort-Homme, da det første gjennombruddet i den franske forsvarslinjen var oppnådd (Horne, 1993, s. 171).

Siste angrep mot høyden Mort-Homme startet 20.mai. Angrepet involverte store styrker, store mengder granater av gass og eksplosiver, understøttet av maskingevær fra flanken. Angrepet foregikk i suksessive bølger av artilleri og fremrykning med angrepstroppene (Holstein, 2009, s. 61). Ved slutten av mai hadde tyskerne lyktes med å få tatt høyden Mort-Homme. De var kraftig redusert, og den gjenværende styrken var sliten. Den nye angrepslinjen ble satt, og fokuset var tilbake på østbredden, og tyskernes desperate forsøk på å fremprovosere en avgjørelse (Holstein, 2009, s. 62).

4.3.2 Drøfting

En forutsetning for å lykkes med angripende operasjoner er offensiv opptreden, for å påtvinge fienden vår vilje og finne posisjoner (Hæren, 2011, s.67). Under den tyske offensiven var det opprinnelig ikke planlagt et angrep mot vestbredden, men etter å ha gått på større tap fra flanken i vest ble de nødt til å endre planen. Handlefrihet eller fleksibilitet handler om å ha evne til å avvike fra planen, og en mental omstillingsevne (Hæren, 2022, s.5).

Planen for å TA Mort-Homme og Høyde 304 var en styrke i sør og en styrke fra øst. Målet var å presse de franske soldatene ned fra dominerende lende, slik at offensiven kunne fortsette uten videre påvirkning fra vest (Holstein, 2009, ss. 52-53). På en side utviste tyskerne en form for handlefrihet gjennom omstillingsevne, og en balanse mellom bruken av feltfunksjoner og ønsket effekt i planen. Dette gjorde at de ikke var låst til kun en løsning, men heller fokus mot endelig slutttilstand. På den andre siden hadde ikke planen for å ta høyden Mort-Homme og Høyde 304 noen tiltak mot flankering fra øst eller en reserve i bakre. Dette på grunn av manglende ressurser, noe som resulterte i at tyskerne var sårbare da angrepet ble iverksatt (Holstein, 2009, ss. 52-53). Det at tyskerne ikke planla med en reserve fikk konsekvenser, og de gikk på store tap fra Høyde 304 i øst da hovedangrepet gikk mot høyden Mort-Homme (Holstein, 2009, s. 58).

Offensiven begynte igjen med store mengder artilleri før fremrykningen fra infanteriet (Holstein, 2009, s. 53). De utnyttet offensivens ildstøtteressurser for å holde fienden nede, slik at den ikke kunne reagere eller påvirke egen manøver. Det todelte angrepet ble kraftsamlet på hver sin front for å sparke fra seg og skape fremgang (Hæren, 2022, s.5). Tyskerne gikk på store tap på veien mot å ta høyden med denne taktikken. Det var først når de benyttet seg av 500 kanoner rettet mot den franske forsvarslinjen at ting begynte å løsne og de fikk ett gjennombrudd (Holstein, 2009, s. 61). Fiendens styrke ble delt opp og de kunne slåss bit for bit. De oppnådde en lokal ildoverlegenhet på høyden, ved hjelp av lokal kraftsamling (Hæren, 2022, s.6).

Fremgangen i øst ga gode forutsetninger for den videre operasjonen. Tyskerne klarte å utnytte gjennombruddet de hadde skapt i forsvarslinjen. Suksessivt ble franskmennene påvirket av krumbane og fremrykning av infanteri (Holstein, 2009, s. 61). Slik som de gjorde tidligere i slaget, klarte de å utnytte svakhetene som var i det franske forsvaret. Med hurtige avgjørelser og utnyttelse av det momentum som var skapt i manøveren. Frankrike ble tvunget til å reagere på de tyske handlingene, og dermed var tyskernes tempo høyere relativt til fienden og de lyktes i operasjonen (Forsvarsstaben, 2004, s. 53).

4.4 Tysk BESETT og TA av Fort Vaux – juni 1916

4.4.1 Empiri

De tyske stillingene sto utsatt til på østbredden av elven Meuse, med de tre franskokkuperte fortene Vaux, Tavennes og Souville liggende på høyderyggene i front av deres stillinger på Fort Douaumont. Skulle tyskerne ha en sjanse på å ta Verdun måtte trusselen denne høyderyggen utgjorde elimineres. Første mål ble Fort Vaux, som hadde innsyn på alt lende den tyske fremrykningen kom til å benytte (Holstein, 2009, s. 69).

Fort Vaux var den minste av de franske festningene. Dens plassering i lende var viktig overfor de nåværende tyske stillingene, men fortet sto svært dårlig rustet mot å ta imot en offensiv. De hadde store mangler med tanke på våpen, gjensidigbeskyttelse fra de andre fortene, og vannforsyningene til festningen var fraværende (Horne, 1993, s. 252). Den største styrken til fortet var at franskmennene hadde etablert undergrunntunneler internt, som knyttet festningens stillinger sammen (Holstein, 2009, s. 69).

Offensiven mot Fort Vaux ble iverksatt 1.juni (Holstein, 2009, s. 70). Tyskerne benyttet seg av samme taktikk som tidligere, og angrepet startet med tungt artilleri gjennom hele kvelden. På

---

morgenkvisten startet fremrykningen. Korte avstander og bratt lende som ga skjul, gjorde det enkelt for angrepsstyrken å nå fortet tilnærmet upåvirket av de franske maskingeværene i flanken (Horne, 1993, s. 254). De franske soldatene slet med å forsvare seg, og ble presset bakover til tunnelene av tyske håndgranater, maskingevær og store mengder røyk. Eneste måte å komme seg inn i brakkene var gjennom de 60m lange tunnelene, og det var her de neste dagene av slaget om Fort Vaux ble utkjempet (Holstein, 2009, s. 72).

Sakte og metodisk jobbet tyskerne seg fremover hindring for hindring, ved hjelp av flammekastere, granater og eksplosiver. Forholdene inne i tunnelene ble grusomme. Krigen foregikk på korte avstander, med håndgranater og eksplosiver som mest brukte våpen. Lufta ble tett av røyk og støv fra de store ødeleggelsene, i tillegg til en sterk lukt av brent hud og råtnende lik. Soldatene slet med å puste, eneste lys nede i undergrunntunnelene var lyset fra eksploderende granater og munningsflammer (Holstein, 2009, s. 72).

Frankrike møtte på store utfordringer med å holde stridsutholdenheten til soldatene oppe. Når artilleristøtten fra Fort Souville i tillegg bommet på de tyske stillingene, så ledet den franske styrken ved Fort Vaux, slaget som tapt og de overga seg. Den 7.juni entret de tyske styrkene Fort Vaux, og 600 franske offiserer og soldater ble tatt til krigsfanger (Holstein, 2009, s. 74).

4.4.2 Drøfting

Når doktriner og håndbøker snakker om operasjonelt tempo, omhandler dette spesielt hurtighet i selve utførelsen. Den amerikanske håndboken, ATP 3-90.1, beskriver hvordan et hurtig tempo fasiliterer for å kunne trenge gjennom fiendtlig forsvar og hinder, og knuse motstanderen før han rekker å reagere (Department of the Army, 2016, s.2-2). Når avstand og lende tillot tyskerne å rykke fram upåvirket og målrettet, ser vi prinsippet om tempo bli utnyttet i praksis. Dette resulterte i at franskmennene ble hengende bakpå, og tyskerne lyktes i å kjempe seg framover og til tunnelene, som jo var eneste adkomstvei inn til brakkene for å ta Fort Vaux.

Da striden etter hvert utspilte seg inne i tunnelene, ble forholdene forferdelige for soldatene, både fysisk og psykisk. Her ser vi krigens grusomhet eksemplifisert, som beskrevet av Høiback (Høiback, 2012, s.97). På dette tidspunktet i striden ville utfallet også avhenge av hvilken side som hadde soldater med vilje og evne til å overvinne disse forholdene, og den friksjonen dette medførte. Krigens grusomhet er vel og merke ikke et prinsipp i seg selv, og vil ikke svare direkte på vår problemstilling. Men det er likevel så sentralt ved hvordan slaget ved Verdun ble

---

utspilt, at vi velger å inkludere det i besvarelsen. Disse forholdene påvirket uten tvil den psykologiske faktoren til soldatene, som Tuck videre forteller at kan gjennomsyre konfliktens virkelighet, og dermed påvirke utfallet av kampene (Tuck, 2022, s.34).

“*Concentration is the massing of overwhelming effects of combat power to achieve a single purpose*” (Department of the Army, 2016, s.2-1) står det beskrevet om kraftsamling i den amerikanske håndboken. Når tyskerne iverksatte offensiven mot Fort Vaux, hadde de som mål å ødelegge franske styrker lokalisert på fortene, i den hensikt å ta dette viktige lendet til sin egen fordel. Ved bruk av flammekastere, granater og eksplosiver samlet tyskerne ressurser og effekt i tid og rom for å oppnå overlegenheten de trengte. Her kan man også se eksempler av at tyskerne oppnådde det *Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt* beskriver som lokal kraftsamling, altså at fienden slås «bit for bit» av en lokal overlegen styrke (Hæren, 2022, s.6).

4.5 Tysk offensiv mot Thiaumont og Froideterre, del 1 – 23.juni

4.5.1 Empiri

Få hindringer gjensto på veien mot Verdun og den 23.juni iverksatte den tyske offensiven sitt siste forsøk på å ta Verdun, med angrepet mot stillingssystemene Thiaumont og Froideterre, Fort Souville, og landsbyen Fleury. Tyskerne sto med sin styrke på Fort Vaux og Fort Douaumont (Holstein, 2009, s. 88).

Planen for dette angrepet viker ikke fra tidligere, og tungt artilleri ble skutt for å fjerne alle fysiske hindringer. Tyskerne skulle gå inn på to fronter samtidig. Den høyre flanken skulle raskt slå stillingssystemet Thiaumont med en enhet, samtidig som en annen skulle rydde seg gjennom landsbyen Fleury, for så å fortsette videre sørover mot neste høyderygg (Holstein, 2009, s. 89). På den vestre flanken skulle angrepet gå mot Fort Souville. Et premiss for at denne delen av angrepet kunne iverksettes var at stillingssystemet Froideterre og landsbyen Fleury var under tysk kontroll (Horne, 1993, s. 284). Et suksesskriterium ble derfor å få eliminert det franske artilleriet og hindre den franske styrken i å kunne bli forsterket av reserven. Nytt av dette angrepet var en ny type dødelig gass, fosgen. Denne skulle brukes for å hindre de franske styrkene i å påvirke de tyske styrker som skulle ta viktig lende (Horne, 1993, s. 286).

Den 22.juni ble gassgranater, deretter eksplosiver, skutt ned på de franske stillingene på østbredden, og reduserte den franske styrkens artilleri-, kommunikasjons- og dekningskapabiliteter. Det tyske infanteriet begynte fremrykningen sekvensielt i bølger i tett

---

formasjon med reserven følgende tett bak (Horne, 1993, ss. 286-287). De franske soldatene gikk i dekning, i påvente av hovedangrepet til tyskerne mot stillingssystemene Thiaumont og Froideterre (Holstein, 2009, s. 92).

På den høyre tyske flanken stormet et infanteriregiment understøttet av artilleri, ingeniører og patruljer de franske styrkene i stillingssystemet Thiaumont. De ønsket å utnytte elementet overraskelse, etter å ha slitt ut de franske styrkene med sprenggranater i de foregående dagene. Stillingssystemet Thiaumont ble raskt ryddet, og den tyske styrken fortsatte mot stillingssystemet Froideterre (Holstein, 2009, s. 93). Etter måneder med bombing av området, var det utfordrende å lokalisere fortifikasjonen. Den tyske styrken forventet svake stillinger, og fortsatte fremover med en liten enhet. Lederen av angrepet tok feil, og de franske stillingene hadde stått imot artilleriet.

Tyskerne slet med fremdriften i angrepet, og klarte ikke å presse de franske soldatene ut av dekningen sin ved hjelp av håndgranater og artilleri (Holstein, 2009, s. 94). Den tyske enheten hadde angrepet på en for smal front, med en for liten reserve og gikk på store tap. Infanteriet var ikke i stand til å bryte gjennom stillingene, og etterspurte støtte av ingeniører og stormere. Før dette kom gjennom var det franske artilleriet i drift igjen, og den tyske styrken ble tvunget til å gjennomføre en tilbaketrekning (Horne, 1993, s. 291). Den kraftig reduserte tyske enheten ble på vei tilbake til egne linjer tatt i flanken av franske reservestyrker (Holstein, 2009, s. 94). Det mislykkede angrepet med å ta stillingssystemet Froideterre kostet den tyske styrken stort, og Frankrike kontrollerte fortsatt det dominerende lendet med innsyn over stillingssystemet Fleury (Holstein, 2009, s. 95).

4.5.2 Drøfting

Nok en gang ser vi at tyskerne benyttet taktikken om å forbejempne tungt med artilleri. Både *Håndbok for fottroppen* og *Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt* beskriver prinsippet om enkelhet som å innebære standard driller og formasjoner. Vi kan ikke uttale oss om forbejempning med artilleri var en fastsatt og standard prosedyre for tyskerne, men vi velger likevel å nevne dette som et eksempel for enkelhet. Planen var nemlig enkel uten for mange forutsetninger (Hæren, 2011, s.67), og det var noe de gjorde gjentatte ganger, rett og sett fordi det funket.

Etter forbejempningen skulle de angripe med to fronter samtidig. Vi har tidligere nevnt tyskernes bruk av våpensystemer (effekt) som et eksempel for kraftsamling. Ved å angripe med

---

to styrker samtidig over en bred front, ser vi et eksempel på hvordan tyskerne distribuerte ressurser i tid og rom, og nærmere bestemt et eksempel på det FDLO definerer som distribuert samtidighet (Forsvarsstaben, 2004, s. 51). Gjennom å angripe både mot stillingssystemet Fleury og Fort Souville ville tyskerne i teorien oppnå det doktrinen beskriver som den mest effektive, presise og økonomiske måten for kraftsamling (Forsvarsstaben, 2004, s. 51).

Videre benyttet de gass som skulle brukes mot de franske styrkene, først og fremst for å hindre de i å bli forsterket av reserven. De ville altså opprettholde sin egen kraft og momentum og ta fra franskmennene deres handlefrihet, slik at de ikke fikk organisert et motangrep. Her kan man trekke paralleller til dagens prinsipp om tempo. For å opprettholde sin egen handlefrihet ser vi at tyskerne utnyttet suksessen de hittil hadde oppnådd i manøveren, og foretok fremrykningen i bølger med reserven følgende tett bak. Tyskerne hadde i tillegg slitt ut de franske styrkene gjennom tung og konstant bombing i to dager. Dette resulterte i at soldatene var bakpå både mentalt og fysisk, men ikke minst var kommandosystemet og de franske lederne «out of action» (Holstein, 2009, s.92). Tyskerne kunne dermed utnytte at de hadde et hurtigere tempo, og angripe på et sted og til en tid som franskmennene på dette tidspunktet ikke klarte å forutse (overraskelse).

Hittil i angrepet den 23.juni har vi tatt erfaringer vi mener harmonerer godt med dagens angrepsprinsipper. Til tross for at tyskerne altså så ut til å lykkes med den del, ser vi også tilfeller hvor de ikke lyktes like godt. Konsekvensene av at lederen for angrepet mot stillingssystemet Froideterre feilvurderte styrken til de franske stillingene, var at fremdriften (tempo) i angrepet stoppet opp. De klarte heller ikke å kraftsamle effekter nok til å presse de franske soldatene ut av dekning, og ved å angripe på en for smal front lyktes de ikke i å kraftsamle tilstrekkelig med ressurser og dermed oppnå overlegenhet. Attpåtil ser vi eksempel på mangel av handlefrihet når reserven deres var for liten og de dermed ikke fikk utnyttet effekten av denne. *Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt* legger vekt på at en viktig del av handlefrihet som prinsipp er å kontinuerlig tenke på alternative handlemåter (Hæren, 2022, s.5). Da tyskerne til slutt ble tvunget til å gjennomføre en tilbaketrekning, ser vi nok en gang eksempel på mangel av handlefrihet.

Selv om vi har avgrenset oss til å se på tysk side, ønsker vi likevel å legge til et eksempel på bruk av handlefrihet og tempo fra fransk side. Avslutningsvis i angrepet på stillingssystemet Froideterre ser vi nemlig at den franske reservestyrken angrep tyskerne i flanken da de var på vei tilbake til egne linjer. *Håndbok for fottroppen* presiserer at det å opprettholde momentum, beholde initiativet og forhindre fiendtlige angrep er helt essensielt (Hæren, 2011, s.102). Ved å

---

ikke binde opp styrken og beholde en reserve som er i stand til å disponeres hurtig, oppnår man handlefrihet (Hæren, 2011, s.102). De franske styrkene gjorde nettopp dette, og viste at de var i stand til å skape og utnytte mulighetene de identifiserte, og dermed sørge for at tyskerne havnet helt bakpå og gikk på store tap.

4.6 Tysk offensiv mot Fleury, del 2 – 23.juni

4.6.1 Empiri

Samtidig som den tyske offensiven fortsatt kjempet mot stillingssystemene Thiaumont og Froideterre på vestbredden den 23.juni, ble det iverksatt en fremrykning mot landsbyen Fleury. En av de siste gjenværende hindringene på veien mot Verdun var Fort Belleville og festningen St. Michel. Disse festningene var ikke de mest motstandsdyktige hindringene, men var omringet av gode forsterkede konstruksjoner med støtte i flankene og på vestbredden. Disse lå rett i bakkant av den lille landsbyen Fleury, som var omkranset av skyttergraver, gode fortifikasjoner og forsterket med artilleri som gjensidig støttet hverandre. Disse faktorene gjorde at en tysk fremrykning i dette området var utfordrende (Holstein, 2009, s. 103).

I likhet med de andre tyske angrepene begynte også dette med forbekjemping av forsvarslinjen. Den tyske artilleribombing varte i to dager, og både eksplosiver og gass ble benyttet. Innen artilleriskruen var ferdig, var de franske soldatene utslitte, fremste linje var utslettet, kommunikasjonslinjer var kuttet av og artilleriet deres var stilnet (Holstein, 2009, s. 106). Like fullt, Frankrike skulle slåss til siste mann. Tyskerne angrep i bølge på bølge med infanteri og stormere. De franske soldatene forsøkte å stå imot, men til tross for at maskingeværene slo hull på linjen flere steder nådde tyskerne landsbyen Fleury relativt hurtig. For å få fullført oppdraget måtte den tyske styrken bli forsterket av reserven, da de møtte på motstand inne i byen, og gikk på tap (Holstein, 2009, s. 106).

Når mesteparten av landsbyen Fleury var tatt skulle dette signaliseres til resterende styrke ved hjelp av farget signalbluss. Men når landsbyen Fleury var tatt ble varslingsblusset forhindret i å nå ut til naboavdelinger grunnet røyk og støv fra artillerinedslagene (Holstein, 2009, s. 107). I tillegg til dette, var det franske artilleriet på vestbredden upåvirket av gass, og begynte å skyte på fremrykkende infanteri og kommunikasjonslinjene i bakre. Denne friksjonen gjorde at artilleriet ikke visste når ilden skulle opphøres eller hvor egne fremste var, og momentet i angrepet forsvant (Holstein, 2009, s. 108).

På tross av at den tyske offensiven gjorde stor motstand, klarte den franske styrken å stå imot offensiven i vest. De få gjennombruddene tyskerne hadde ble fylt igjen av den franske reserven, og den tyske enheten ble tvunget bakover for å reorganisere egne styrker. Angrepet ble holdt i sjakk av den franske forsvarslinjen og dens tunge skyts (Holstein, 2009, ss. 108-109). Mot kvelden, da effekten av de tyske gassgranatene gikk vekk, ble de franske maskingeværene effektive. Tyskerne ble holdt nede, og forhindret fra å bytte ut den utslitte fronten. Lederne i fremste enhet vurderte det som umulig å fortsette, på grunn av mangel på vann og tap blant styrkens fremste. Dette førte til at angrepene ble avsluttet. Igjen var resultatet av det tyske angrepet negativt, og Verdun var fortsatt i fransk kontroll (Holstein, 2009, s. 109).

4.6.2 Drøfting

I angrepet mot Fort Belleville og festningen St. Michel beholdt tyskerne taktikken om å starte med forbekjempning av forsvarslinjen. Her ser vi at artilleribombingen varte i to hele dager. Vi ønsker å knytte dette opp mot slitasjekrigføringen som Tuck tar for seg, hvor man søker å gradvis slite ut fiendtlige styrkers kapasitet (Tuck, 2022, s.34). Tyskerne benyttet den direkte tilnærmingen, hvor resultatet var at franske styrker ble utslitte og fikk nedbrutt evne til å kjempe. Likevel ser vi at viljen til franskmennene ikke ble brutt ned, da de valgte å fortsette og slåss. Man kan da argumentere for om den direkte tilnærmingen faktisk var suksessfull, da resultatet av denne skal være at viljen implisitt er brutt ned når evnen er redusert eller borte. Igjen er ikke dette en direkte analyse av et prinsipp, men vi ønsker likevel å ta det med i drøftingen fordi det er en viktig del av det som karakteriserte slaget; denne evigvarende, konstante bombing og krigingen ute på slagmarken. Akkurat det Clausewitz definerer som en del av «Treenigheten», altså den grunnleggende, voldelige karakteren om hat og fiendskap (Clausewitz, 1908, s.89).

Etter forbekjempningen startet tyskerne manøveren framover i angrepet. Vi ser her at de nok en gang angrep i bølger, hvor styrker etter hvert trakk fremover for å forsterke fremste linje. Taktikken var altså ikke å sende hele styrken ut samtidig langs en stor linje, men heller distribuere (kraftsamle) effekter i tid og rom. I motsetning til distribuert samtidighet, som vi så tilfelle av tidligere, kan vi her se en sekvensiell konsentrasjon (Forsvarsstaben, 2004, s.51). Videre inn i angrepet forsøkte tyskerne å innføre bruken av signalbluss for å markere når landsbyen Fleury var tatt og striden skulle fortsette. Dette kan sammenliknes med enkelhet som prinsipp, da signalbluss i teorien er enkelt å gjennomføre, formidle og forstå. Vi ser også hyppig bruk av signalpistol den dag i dag. Likevel kan akkurat denne være noe motstridende av

---

prinsippet. I håndboken står det presisert at enkelhet ikke må være avhengig av at en rekke forutsetninger må oppfylles (Hæren, 2022, s.6). Varslingsblusset ble nemlig forstyrret av blant annet røyk og støv fra artillerinedslagene. Altså er det flere ytre faktorer som påvirker og fører til at gjennomføringen ikke er så enkel som det kan se ut til. Igjen må man altså hele tiden ta høyde for, være forberedt på, og klare å håndtere faktoren friksjon.

Konsekvensene av at signalbluss ikke lyktes, og kommunikasjonen derfor sviktet, ble at usikkerheten blant styrkene økte og momentet forsvant. Tyskerne opplevde altså en mangel på tempo. Her ser vi nok en gang god bruk av reservestyrken til franskmennene, hvor de lyktes i å fylle igjen gjennombruddene tyskerne skapte. De klarte altså å holde det tyske angrepet i sjakk, og dermed sørge for egen handlefrihet. Tyskerne klarte ikke lenger å forflytte seg raskt og sikkert, eller etterforsyne med nye, friske soldater som var klare til å kjempe. Franskmennenes handlefrihet førte altså til nedsatt tempo for tyskerne.

4.7 Angrepet mot Fort Souville – juli 1916

4.7.1 Empiri

Den tyske fronten på østbredden var under konstant tung ild fra stillingene rundt Fort Souville, stillingssystemet Froideterre og fortene langs Belleville. Likevel ble det lagt planer om et siste angrep mot Fort Souville. Målet med angrepet var å fjerne all trussel mot landsbyen Fleury og vise Frankrike at Tyskland fortsatt var med i kampen. Angrepet kunne ikke starte på rekylen av det forrige angrepet, på grunn av manglende ressurser. Planlagt angrepsstart var 8.juli. Kraftig nedbør gjorde fosgen granatene verdiløse, og angrepet ble igjen utsatt. Våte, slitne tyske soldater ble derfor sendt tilbake fra fronten. Været begynte allerede å tære på kreftene til soldatene, og skyttergravene og nedslagsfeltene ble fylt med vann og gjørme (Holstein, 2009, s. 117).

Angrepet mot Fort Souville var todelt. Først skulle tre styrker langs vestbredden ta viktig lende i tilknytning til Fort Vaux, samtidig som en annen enhet skulle rydde seg gjennom landsbyen Fleury og presse eventuelle rester av forsvarende soldater bakover, og ta krysset i forkant av Fort Souville. Målsetting var å sette den tyske fronten, og tilrettelegge for videre angrep mot Fort Souville. Når denne delen var fullført skulle spesialtrente soldater storme Fort Souville, mens infanteriet ryddet seg nedover fra landsbyen Fleury for å fjerne alt av kommandoplasser og ta ammunisjonslageret som var etablert der. Sluttstanden på angrepet var nådd når Fort Souville og viktig lende i området var under tysk kontroll (Holstein, 2009, s. 118).

Den 10.juli ble angrepet iverksatt med innledende forbekjemping med krumbane. I tillegg ble det sendt ut rekognoseringspatruljer. Disse ble oppdaget av Frankrike, og det kommende angrepet var avslørt. Straks begynte det å falle fransk artilleri, som påvirket infanteriet ved landsbyen Fleury. Styrkene ble redusert og mistet kommunikasjon seg imellom, som gjorde det utfordrende å organisere angrepene. Tidligere taktikk hadde vært å angripe bredt i bølger, men nå ble de tvunget til å ta posisjoner mye nærmere hverandre. (Holstein, 2009, s. 118)

Fra den 11.juli begynte tyskerne med gassbombing. De franske gassmaskene tålte granatene i større grad, og de oppnådde ikke ønsket effekt. Uheldigvis var ikke dette tilfellet for egne styrker, ettersom gassen sivet ned fra høyden, noe som forsterket infanteriets allerede svake utgangspunkt. Styrken hadde på grunn av fransk artilleri allerede gått på store tap i forberedelsene til angrepet. I tillegg gikk manøveren sakte som følge av utfordrende fremrykningsakser, så tyskerne ble enkle mål for de franske soldatene. Operasjonen endte i en fiasko, med enorme tapstall. (Holstein, 2009, s. 119)

I angrepet mot Fort Souville møtte angriperne en voldsom aggresjon fra forsvaret. Og et hvert forsøk på fremrykning ble slått tilbake. Angrepet vaklet, og styrken gikk på enorme tap. Et forsøk på å ta festningen var håpløst, og angrepet ble avsluttet. Derimot på den andre fronten, under angrepet mot ammunisjonslageret og ryddingen av landsbyen Fleury, var det større suksess. De tyske styrkene overrumplet det franske forsvaret som lå i dekning for artilleriet, og fikk presset dem ut av stillingene sine ved hjelp av eksplosiver og flammekastere (Holstein, 2009, s. 120).

Det viktige lendet rundt landsbyen Fleury var ennå i fransk kontroll, og hindret ytterligere tysk fremgang mot Fort Souville. Tyske styrker ble forsterket, og den 12.juli iverksatte de tyske enhetene et siste angrep mot Fort Souville. Det ble stanset av tungt fransk artilleri, og ute av stand til å gjennomføre en tilbaketrekning ble de presset fremover. Den tyske styrken ble raskt tatt av den forsvarende styrken, og det siste som var igjen av tysk håp om et gjennombrudd og suksess i Verdun var borte (Holstein, 2009, s. 121). Etter dette angrepet ble det bestemt at tyskerne skulle gå fra offensiven til defensiven.

4.7.2 Drøfting

Det at tyskerne måtte takle friksjon og krigens krav ser vi nok en gang tilfelle av når angrepet på Fort Souville ble utsatt på grunn av dårlige værforhold, soldatene begynte å slite kraftig, og de fikk kjenne på det Clausewitz omtaler som den ene delen av «Treenigheten», altså

---

sannsynlighetens og tilfeldighetens spill (Clausewitz, 1908, s.89). Da angrepet til slutt ble iverksatt, ser vi nok et eksempel på bruk av kraftsamling og distribuert samtidighet hvor angrepet går over to fronter. Ved å ha spesialsoldater klar i bakkant til å storme Fort Souville når fronten var satt, ønsket tyskerne å opprettholde manøverfriheten, og dermed skaffe seg selv nødvendig handlefrihet for å kunne utnytte suksess videre. De ønsket samtidig å fjerne fiendens handlefrihet og tempo ved å ta ut kommandoplasser og dermed ødelegge fiendens mulighet for å planlegge, beslutte og reagere på angrepet.

Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt beskriver at en viktig del av prinsippet tempo er å legge vekt på at oppklaringspatruljer hele tiden skal ligge langt fremme i eget operasjonsområde (Hæren, 2022, s.6), i den hensikt å skaffe opplysninger om fienden og dermed kunne ta raske beslutninger. Tyskerne sendte etter hvert ut rekognoseringspatruljer, og man kan derfor argumentere for at dette i alle fall var et forsøk på å fasilitere for tempo. Da styrkene i front etter hvert ble påvirket av artilleriet og gikk på så store tap at kommunikasjonen gikk tapt mellom styrkene, ser vi at tyskerne mistet handlingsfriheten. De ble rett og slett fratatt handlemåter og muligheten til å angripe bredt i bølger, men så seg heller nødt til å angripe i tettere formasjoner.

Samtidig ser man at franskmennene utviklet og forbedret gassmaskene deres, og derfor klarte å stå imot tyskernes gassbombing. Håndboken nevner det å ha en mental omstillingsevne, samt å kunne tilpasse en organisasjon til et bestemt oppdrag, som viktige kjennetegn for å oppnå handlefrihet (Hæren, 2022, s.5). Her er det naturlig å gå ut ifra at håndboken tenker på å kunne reagere og omstille seg kjapt i hodet mot den trusselen man står ovenfor, og kunne stridslede en gitt situasjon, samt spesifikt mot oppdragsorganiseringen av styrkene opp mot et oppdrag. Vi vil likevel argumentere for at den omstillingsevnen franskmennene viser ved å utbedre utstyret sitt opp mot de våpnene tyskerne benyttet, er et eksempel på hvordan de franske styrkene hele tiden jobbet for å skaffe seg den nødvendige handlefriheten. Dette var jo nemlig ikke etter planen til tyskerne. De forventet at franskmennene skulle bli slått ut, og havnet derfor bakpå. En konklusjon å trekke her kan derfor være at ved å skaffe seg denne handlefriheten, sørget også de franske styrkene for et høyere tempo.

I tillegg til gassbombing uten effekt, ser vi at tyskerne hadde utfordringer med fremrykningsakser som også førte til at tempoet deres ble satt ned. De ble lette mål, og hadde rett og slett ikke momentum nok til å slå gjennom aggresjonen fra det franske forsvaret. Til tross for at styrkene på den andre fronten klarte å utnytte prinsippet om overraskelse under

---

angrepet på ammunisjonslageret og landsbyen Fleury, var ikke dette nok til å hindre det tyske nederlaget ved Verdun.

I dette kapitlet har vi nå presentert hendelsesforløpet for slaget i Verdun, fra tyskerne iverksatte 21.februar til de gikk i defensiven 12.juli. Samtidig har vi, basert på teorien presentert i kapittel 2, drøftet og analysert erfaringene fra Verdun opp mot dagens prinsipper for angrep. Basert på disse analysene – hvilke slutninger kan vi se?

---

6 Konklusjon

Målet med dette siste kapitlet i besvarelsen er å utlede konkrete slutninger gjort i drøftingen, i den hensikt å kunne svare på følgende problemstilling:

Hva karakteriserte det tyske angrepet i Verdun i 1916, og hvilke erfaringer herfra kan man finne igjen i dagens prinsipper for angrepsstrid?

Kapitlet er lagt opp slik at vi først presenterer slutningene vi har gjort, før vi deretter presenterer forslag til videre forskning på dette området.

6.1 Hva karakteriserte slaget ved Verdun i 1916?

Oppgaven har innledningsvis presentert relevant teori hvor hensikten har vært å gi en større forståelse for karakteristikken av striden som utspilte seg i Verdun i 1916. Krig som fenomen er, ifølge militærteoretikeren Carl von Clausewitz, en voldelig interaksjon mellom mennesker (Clausewitz, 1908, s.75). Hat og fiendskap er den grunnleggende karakteren, og ut fra dette er friksjon en svært sentral faktor enhver soldat må forholde seg til, og forsøke å overvinne (Høiback, 2012, s.97). Vår landdoktrine baserer seg på et manøverorientert konsept med utgangspunkt i den indirekte tilnærmingen. Her søker man å unngå fiendens sterke sider, men heller påvirke hans vilje til å kjempe, gjennom å endre forutsetningene eller betingelsene for fienden (Forsvarsstaben, 2004, s.23). Motpolen til denne type krigføring kalles slitaskjebkrig, eller utmattelseskrig. Denne går i større grad ut på å gradvis og systematisk slite ut kapasiteten til fienden, hvor den direkte tilnærmingen benyttes (Tuck, 2022, s.34). For å kunne benytte den indirekte tilnærmingen i så stor grad som mulig, har Hærens håndbøker utviklet prinsipper for angrepsstrid. Disse er handlefrihet, overraskelse, kraftsamling, enkelhet og tempo (Hæren, 2022, s.5).

Slaget ved Verdun i 1916 viser først og fremst tydelige eksempler på friksjon, krigens krav, og de grusomme forholdene soldater kan møte i strid. De tyske styrkene møtte på friksjon allerede helt i starten av offensiven i februar, da det utfordrende været forskjøv angrepsstart med en uke. Dette var heller ikke siste gang dårlig vær skulle gjøre forutsetningene vanskelige for styrkene. Forholdene i tunnelene, eksempelvis ved Fort Vaux, ble forferdelige for soldatene, både fysisk og psykisk. Utfordringer med kommunikasjonsmidler førte også til vanskeligheter med koordinering og lokalisering. Styrkene fikk altså kjenne på denne friksjonen som Clausewitz mener er det som skiller krig på papiret til krig i virkeligheten (Høiback, 2012, s.97).

Videre var slaget ved Verdun en slitasjekrig som sådan. Slaget varte i flere måneder, med kontinuerlige, massive og utmattede angrep og motangrep langs en relativt stillestående frontlinje. Gjennom offensiven var eksempelvis langvarig forbekjempning med artilleri gjentakende hos tyskerne. Dette førte til at kampene ved Verdun var preget av ekstremt høy dødelighet og enorme tap på begge sider – og slaget kan i bunn og grunn sees på som et paradigmeeksempel på slitasjekrigføring.

6.2 Hvilke erfaringer fra slaget kan man finne igjen i dagens prinsipper for angrepsstrid?

Etter å ha analysert empirien i tidsperioden februar-juli 1916, ser vi at noen av dagens angrepsprinsipper harmonerer mer med erfaringene fra Verdun, enn andre. For det første ser vi flere eksempler på bruk av handlefrihet. Flere av angrepene ble gjennomført med en reservestyrke, som kunne fortsette framover for å utnytte suksessen og gap som oppstod i fiendens forsvarslinjer. Tyskerne angrep ofte i bølger, som gjorde at de kunne opprettholde egen handlefrihet ved å utnytte suksessen de fikk i manøveren framover. I tillegg viste tyskerne omstillingsevne, og dermed handlefrihet, ved å ha evnen til å avvike fra planen, eksempelvis da de hadde gått på uforutsette store tap i flanken i vest, og måtte endre manøveren. Samtidig ser vi også flere situasjoner hvor det var klar mangel på handlefrihet hos styrkene. Enten ved at reserven var for liten eller ikke-eksisterende, kommandoplassene deres ble påvirket, eller ved at tyskerne eksempelvis ble tvunget til å gjennomføre en tilbaketrekning og dermed ikke hadde noen alternative handlemåter å belage seg på.

For det andre ser vi at prinsippet om handlefrihet ofte henger sammen med prinsippet om tempo. Dette være seg enten at styrkene oppnådde høyt tempo ved å opprettholde høyt momentum og handlefrihet i egen manøver, eller ved at de påvirket og dro ned fiendens tempo ved god opprettholdelse og utnyttelse av egen handlefrihet. Under kampene ved Verdun ser vi videre at terrenget og fremrykningsaksene ofte hadde stor betydning for tempoet styrkene klarte å holde. Jo bedre momentum tyskerne hadde framover i manøveren, jo mer bakpå havnet franskmennene. Konsekvensene av situasjonene hvor styrkene ikke lyktes i å opprettholde tempo i manøveren, var ofte at fienden ble overlegen og havnet frampå både i planleggings- og gjennomføringstempoet.

For det tredje ser vi flere eksempler hvor tyskerne lyktes i å kraftsamle både ressurser og effekter i tid og rom. Først og fremst førte den kraftige forbekjempningen med artilleri til at

---

franskmennene ofte stod svake og reduserte i stillingene sine, og tyskerne oppnådde overlegenhet før de iverksatte manøveren framover. Videre ser vi at angrepene ofte gikk over to fronter hvor styrkene støttet hverandre gjensidig i fremrykningen mot fiendens svake punkter i forsvarsstillingene. Tyskerne disponerte her styrkene sine slik de så hensiktsmessig, slik at de oppnådde det håndbøkene og landdoktrinen definerer som lokal kraftsamling og sekvensiell konsentrasjon.

Til slutt ser vi altså at de prinsippene vi i denne oppgaven sliter mest med å se tilfeller av er enkelhet og overraskelse. Tyskerne holder seg gjennomgående til en enkel plan med å forbekjempe med artilleri før manøveren går. De forsøker også på enkle tiltak, som signalbluss, uten å lykkes særlig. De tyske styrkene lyktes ofte tidlig i offensiven å utnytte fremgangen i manøveren eller det at franskmennene var uforberedte, og dermed overraske fienden i stor nok grad til at de ble satt ut av spill. Men mot slutten, da tempoet i offensiven sank og tyskerne begynte å miste grepet, ser vi få tilfeller av utnyttelsen av overraskelse som prinsipp.

6.3 Videre forskning

Denne oppgaven har tatt et steg tilbake i tid, og sett på dagens angrepsprinsipper mot et slag som fant sted for over hundre år siden. Videre anbefales det å rette analysen og undersøkelsen i retning av hvordan moderne teknologi og endrede krigføringstaktikker har påvirket anvendelsen av de nevnte prinsippene, spesielt sett i lys av asymmetrisk krigføring eller urban krigføring. Bør prinsippene, slik de er beskrevet i dagens doktriner og håndbøker, endres i tråd med samfunnets utvikling av moderne systemer? Eller viser situasjonen som råder i Ukraina den dag i dag, at erfaringene fra verdenskrigene fortsatt er høyst relevante og gjeldende?

Litteraturliste

Clausewitz, C. (1908). *On War* (2. utgave). (Routledge & Kegan Paul Ltd 1908, Overs.)

London, England: Penguin Books. Hentet Februar 2024.

Forsvarsstaben (FST). (2004). *Forsvarets doktrine for landoperasjoner* (1. utgave). (Forsvarets Stabsskole, Red.) Oslo.

Fuller, J.F.C. (1993). *The Foundations of the Science of War*. London: Hutchinson & Co, LTD.

Gran, B. (2012). Landmilitær teori – manøvrere, ramme og skjærme. I H. Høiback & P. Ydstebø (Red.), *Krigens vitenskap – en innføring i militærteori* (1. utgave). Abstrakt Forlag AS. Hentet Februar 2024.

Hart, B.H.L. (1991). *Strategy*. Meridian.

Holstein, C. (2009). *Walking Verdun - a guide to the battlefield*. SD Books.

Horne, A. (1993). *The price of glory - Verdun 1916*. London : Penguin Books.

Hæren. (2011). *Håndbok for fottroppen i felt*. Rena: Generalinspektør for Hæren.

Hæren. (2022). *Håndbok for mekanisert infanteribataljon og Panserbataljonen i felt*. Rena: Hærens Våpenskole.

Høiback, H. (2012). Militærteoretisk idéhistorie. I H. Høiback & P. Ydstebø (Red.), *Krigens vitenskap- en innføring i militærteori* (1.utgave). Abstrakt Forlag AS. Hentet Februar 2024.

Institutt for pedagogikk og livslang læring (IPT). (2020). *Guide til akademisk skriving*. NTNU, SU-Fakultet.

Kjeldstadli, K. (2022). *Fortida er ikke hva den en gang var* (2.utg). Oslo: Universitetsforlaget AS.

Leonhard, R. (1994). *Fighting by minutes: time and the art of war*. Westport, Conn: Praeger.

Lind, W.S. (1985). *Maneuver Warfare Handbook*. Westview Press.

Magnus, P. & Bakketeig, L. S. (2000). *Prosjektarbeid i helsefagene*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Skilbrei, M.-L. (2023). *Kvalitative metoder – Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon*.

(2.utgave). Bergen: Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2023). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (4.utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tuck, C. (2022). Land Warfare in Theory. I C. Tuck, *Understanding Land Warfare* (2. utgave). London. Hentet Februar 2024.